

BİLİM KÜLTÜR VE EĞİTİM

SANAT VE BİLİMDE KÖPRÜ KURMAK: Fütürizm

Zamanı parçalayarak anların eş zamanlılığını kucaklamak

Dr. Öğr. Üyesi Emin Sansarcı ve Prof. Dr. Mehmet Özer
İstanbul Kültür Üniversitesi Meslek Yüksekokulu

Bilim ve sanat arasındaki köprü, ışık, renk, uzay-mekân ve zaman gibi kavramlarla kurulabilir; bu bağlamda, Kübizm ve Fütürizm akımları bu köprünün mükemmel örneklerini sunar. Kübizm; özellikle Pablo Picasso ve Georges Braque tarafından geliştirilen, nesnelere parçalara ayırarak ve bu parçaları çeşitli açılardan bir araya getirilerek mekânı yeniden düzenlemeyi ve eş zamanlılığı görsel olarak yansıtmayı amaçlayan bir sanat hareketidir. Bu yaklaşım, izleyiciye nesnenin ya da figürün birden fazla yüzünü aynı anda sunarak, zaman ve mekân algısını ve bilimsel teorilerin, özellikle de dört boyutlu uzay kavramının sanata yansıtılmasına olanak tanır. Öte yandan Fütürizm; hızı, teknolojiyi ve modern yaşamın dinamizmini vurgulayarak, zamanın ve hareketin sürekliliğini görsel olarak ifade etmeye çalışır. Giacomo Balla gibi sanatçılar, eserlerinde; bir objenin veya figürün birden fazla hareketini ve evresini birleştirerek, zamanın akışını ve görelilik kavramını resmetmişlerdir. Kübizm de Fütürizm de; bilim ile sanat arasındaki diyalogu derinleştirerek, evrenin yapı taşlarını sanatsal bir perspektiften keşfetmemizi sağlayan ve bu süreçte, evrensel gerçekliklerin çok katmanlı doğasını vurgulayan sanat akımlarıdır.

Mağara Resimleri (Altamira, M.Ö. 12,000 ile 20,000 yılları arası)

Balkondaki Genç Kız (Giacomo Balla, 1912)

Fütürizm

XX. yüzyılın başlarında, İtalya'dan dünyaya radikal bir biçimde yayılan Fütürizm; bir sanat akımı olmanın ötesinde, modern hayatın dinamik doğasını ve bu hayatın içindeki teknolojiyi kapsayacak bir felsefi devrimdir. Şair Filippo Tommaso Marinetti tarafından 1909 yılında başlatılan Fütürizm; hem bir bildiri hem de bir meydan okuma niteliğindedir. Bu manifestonun dili oldukça provokatif ve enerjiktir. Hız, hareket ve isyan ruhu ile yüklü bir metin olan bu manifesto; okuyucuları sadece sanatsal değil, aynı zamanda sosyal ve politik değişime de teşvik eder. Marinetti'nin manifestosu, sanatsal bir felsefeyi detaylandırmakla kalmamış, makine ve hızın hâkim olduğu bir geleceği hayal etmeye cesaret etmiş ve böylece sanatsal statüko ile dönemin kültürel algılarına meydan okumuştur.

Fütürizm, geçmişin sanat formlarını yadsımasa da on-

la- rı; modern teknoloji ve bilimsel ilerlemelerin ışığında yeniden yorumlamayı amaçlamıştır. Örneğin, İspanya'daki Altamira Mağarası'nda bulunan ve M.Ö. 12,000 ile 20,000 yılları arasında tarihlenen mağara resimleri; insanlığın ilk sanatsal ifadeleri arasında yer alır. Sanat eseri yaratma amacı taşımadan, bir inanç ritüeli olarak yapılmış olan bu resimler, avlanılması hedeflenen hayvan figürlerini ve avlanma sahnelerini; dinamik ve ayrıntılı bir biçimde betimlemektedir bu da yaratıcılarının, kendi dönemlerinin teknolojsi ve anlayışı çerçevesinde zamanı ve hareketi yakalama çabalarını gösterir.

Bu resimler aynı zamanda görselin gerçeği temsil ettiği bir inancın göstergesidir. Duvara resmi yapılan hayvanın avlanması için artık bir engel kalmamış, ritüel tamamlanmıştır.

Fütürizm de benzer bir dinamizmi, ancak çok farklı bir teknik ve felsefi perspektiften yakalamayı hedefler. Giacomo Balla'nın eserleri gibi fütürist çalışmalar, zamanı sa-

dece ardışık anlar olarak değil, aynı anda meydana gelen bir dizi olay olarak gösterir. Bu bakımdan, Fütürizm; insanın zamanı görselleştirme çabasının modern bir yansıması olarak görülebilir. Bu benzer arayışlar; Altamira'daki mağara resimlerinde yer alan ilkel ifadelerden, teknoloji ve bilimsel anlayışın geliştiği XX. yüzyıl başlarına uzanan bir köprü kurar.

Fütürizmin temel fikri, sanat aracılığıyla zamanı parçalamaktır. Claude Monet ve birçok izlenimci sanatçı; anın geçici izlenimlerini yakalamaya çalışırken, Giacomo Balla gibi fütüristler geleceği görselleştirmeyi amaçlamışlardır. Bu hedef; tek bir çerçevede zamanın, eş zamanlı görünümünü tasvir edebilecek teknikler geliştirmelerine yol açmıştır. Bu gelişmeler; zaman ve mekânın anlaşılmasını

dönüştüren bilimsel devrimleri yansıtmaktadır.

Albert Einstein'ın 1905'te ortaya koyduğu Özel Görelilik Teorisi; zaman ve mekânın, gözlemciye bağlı olarak nasıl değişebileceğini ve ışık hızında zamanın nasıl "durabileceğini" açıklar. Fütürizm aracılığıyla, bu bilimsel paradigma değişiklikleri sanat üzerinden keşfedilmiştir. Einstein'ın fikirleri; zamanın ve mekânın mutlak olmadığını, gözlemcinin hareket durumuna bağlı bir esnekliğe sahip olduğunu ortaya koyar. Fütüristler, bu yeni bilimsel anlayışı; hızı, hareketi betimleyerek ve geleneksel zaman anlayışını reddederek sanatlarına yansıtmışlardır.

Balla'nın; *Dynamism of a Dog on a Leash -Tasma ile Koşan Köpek Dinamizmi-* (1912) ve *Young Girl on a Balcony -Balkondaki Genç Kız-* (1912) gibi eserleri; zamanın ardışık değil, bir bütün olarak yaşadığı fikrini görselleştirir. Bu çalışmalar, zamanı lineer bir dizi olarak değil, iç içe geçmiş, eş zamanlı bir dizi olay olarak sunar, böylece izleyicileri, zamanın tek bir anından ziyade bir süreklilik olarak algılamaya zorlarlar.

Manifestoda ifade edilen; "Zaman ve Mekân dün öldü. Biz zaten mutlakta yaşıyoruz, çünkü biz zaten ebedi, daima mevcut hızı yarattık" sözleri; Einstein'ın görelilik teorisiyle uyumlu bir şekilde, zaman ve mekân kavramlarının artık eski sınırlamalarına bağlı olmadığını vurgular. Fütürizm; bu yeni bilimsel gerçeklikleri kucaklayarak, sanatın sınırlarını genişletmiş ve böylece sanatın geleceği şekillendirebileceğini öne sürmüştür.

Fütürizm; sanatın statik ve geçmişe sınırlı olmadığını; dinamik bir güç olduğunu ve bizi sürekli olarak geleceğe doğru ittiğini öğretti. Teknoloji ve bilimle iç içe geçen bu sanat hareketi; zaman ve mekânın yeni anlaşımalarını keşfetmemizi sağlayarak, algılarımızı ve beklentilerimizi sürekli olarak sorgulamamıza olanak tanır.

Kaynak

Leonard Shlain, *Art & Physics: Parallel Visions in Space, Time, and Light*, 2007

Tasma ile Koşan Köpek Dinamizmi (Giacomo Balla, 1912)

T.C.
İSTANBUL
KÜLTÜR
ÜNİVERSİTESİ

ÜNİVERSİTE KÜLTÜR'DÜR